

А.В. Сингаївська,
кандидат філологічних наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка);
Е.Ф. Маліновський,
старший викладач
(Державний агроєкологічний університет, м. Житомир)

ПРОСТИЙ КОНТАКТНИЙ ПОВТОР ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАТИВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто сутність інтелектуально-інформативної функції простого контактного повтору (ПКП) в англомовному дискурсі.

Дискурсивний підхід до аналізу мовних одиниць (у цьому випадку простого контактного повтору) зумовлює необхідність інтегрованого вивчення їх когнітивних, прагматичних, мовних аспектів. На їх нерозривне поєднання вказує і визначення дискурсу як мовного корелята "відповідної сфери комунікативно-мовленнєвої діяльності, людської свідомості та практики" [1: 34].

Комплексний когнітивно-прагматичний аналіз мовних явищ акцентує увагу дослідника на значенні, що передається у процесі людської комунікації [2: 106], та зумовлює хід аналізу ПКП від його функцій у дискурсі до мовних характеристик. Це відповідає загальному методологічному положенню про належність когнітивно-комунікативної парадигми до функціонального напрямку сучасної лінгвістики [2: 20].

Когнітивна (конструктивна, акумулятивна) функція мови нерозривно пов'язана з функцією комунікативною, оскільки формулювання думок передбачає передачу їх іншому [3: 35, 37]. Мовна особистість передає у ході дискурсу суб'єктивно забарвлені уявлення про зв'язки та відображення дійсності [4: 33]. Інформування адресата про суб'єктивно забарвлені результати мислення складає сутність інтелектуально-інформативної функції мови [5: 41] і, як наслідок, ПКП, оскільки він передає емотивну інформацію.

Реалізація інтелектуально-інформативної функції ПКП пов'язана з реалізацією комунікативно-прагматичної категорії акцентуації на рівні семантики висловлювання (повторення найбільш когнітивно значущих елементів його поверхневої структури). Термін та поняття категорії акцентуації вживаємо слідом за І.І. Сушинським, який під акцентуацією розуміє функціонально-семантичну категорію, специфіка якої полягає у підкреслюванні та виділенні тих елементів мовлення, які з точки зору мовця являють собою особливу комунікативну важливість в умовах конкретної конситуації [6: 14].

Когнітивна функція ПКП реалізується через підпорядковану їй інтелектуально-інформативну як функцію нижчого ярусу (в термінах Л.А. Кисельової [5: 35–48]), що передбачає інформування адресата шляхом повторної номінації того ословленого фрагмента дійсності, який здається мовцю найбільш значущим у момент здійснення мовленнєвої дії. ПКП є **маркером когнітивної індивідуалізації характеру сприйняття ситуації мовцем**.

Наприклад, уживання ПКП у наведеному нижче прикладі свідчить про те, що мовця цікавить характер, **спосіб виконання референтної дії**:

"How – how did this terrible thing happen?" (S. Sheldon).

ПКП із заміною одного з елементів у наведеному нижче прикладі показує, що мовець розглядає як **суб'єкта референтної дії** іншу особу:

"No, no. I don't want you to. I don't want you to at all. I want him to" (J. Steinbeck).

Такий ПКП-позиціонування є неповним лексико-синтаксичним повтором з повним (рідше частковим) збереженням синтаксичної структури речення, який супроводжується зміною лексичного наповнення однієї з частин речення (як правило, в ролі такої одиниці виступає підмет). У результаті такого ПКП відбувається виділення нового елемента змісту на вже знайомому фоні [7: 152].

Виділення нового елемента змісту на вже знайомому фоні лежить в основі ПКП-підхвату:

– *Yes, sir. We're very suspicious of the boy and we feel quite strongly that he is withholding valuable information.*

– *Such as?*

– *Such as the location of the senator's body (J. Grisham).*

Сутність цього прийому полягає в організації власного висловлювання таким чином, щоб інформація в ньому була представлена так само, як і викладена раніше інформація партнера [7: 153].

Вивчення фактологічного матеріалу дозволяє припустити, що ПКП є джерелом додаткової інформації щодо характеру сприйняття ситуації, в межах якої здійснюється повтор, та суб'єктивних факторів, пов'язаних безпосередньо з когнітивними особливостями слухача.

Актуальним, з точки зору мовця, може стати будь-який компонент ситуації спілкування, який співвідноситься як із семантикою висловлювання, так і пов'язаний з його прагматикою. Відповідним чином він може корелювати з будь-яким компонентом змісту висловлювання.

У процесі реалізації мовленнєвого акту передається цілий набір семантичних та прагматичних значень та змістів. Як компоненти семантичної структури висловлювання розглядаються компоненти його зовнішньої модальної рамки, представленої модусом вбачання, та внутрішньої, представленої модусом істинності пропозиції Р(х). Пропозиція утворює глибинну структуру, що є логічним корелятом денотативної (референтної) ситуації. Денотат, як фрагмент дійсності, що визначається реченням як об'єкт реального чи концептуального світу [8: 15], постає в реченні у формі судження суб'єктно-предикатної структури [9: 62]. На стадії кодування

мовленнєвого повідомлення мовець структурує його семантику у вигляді одиначної пропозиції або ієрархічної структури, розташовує її як диктум у сфері дії модального оператора "істинно". Крім того, на стадії кодування продуцент повідомляє висловлюванню певні параметри прагматичної структури та характеристики, які відзначаються прагматичним контекстом.

За нашими спостереженнями, ПКП, які описують **концептуалізацію референтної ситуації**, найчастіше співвідносяться із семантичною структурою висловлювання.

Індивідуалізація концептуалізації референтної ситуації характеризується ПКП, на нашу думку, трьома параметрами: **номінативним, дейктичним та релятивним** (вони відповідають трьом функціям, які реалізують більш високу інтелектуально-інформативну функцію мови [5: 47]). Всі три параметри тією чи іншою мірою представлені в структурі значення повторюваної одиниці, але домінує якийсь один.

ПКП з **індивідуалізацією номінації** є не просто повторюваною дескрипцією, але й у переважній більшості випадків дескрипцією емоційною та / або оцінною, яка свідчить про суб'єктивне ставлення мовця до предмета мови:

"She placed her hands on his shoulders and looked him full in the face." "But you're a wicked, wicked man" (W.S. Maugham).

ПКП з **індивідуалізацією дейктичного параметра** показують, який аспект часового (приклад наведено нижче), просторового або особистісного дейксісу є найбільш актуальним для мовця:

"He's never gonna come back to this house," Paula insisted. "Never, never, never" (E. Segal).

Всі три види дейктичних параметрів, згаданих вище, присутні в ПКП у такому прикладі:

"Of only 'them' and 'us' had the same ideas we'd get on like a house on fire, but they don't see eye to eye with us here and we don't see eye to eye with them here too, so that's how it stands and how it will always stand" (A. Sillitoe).

ПКП з **індивідуалізацією релятивного компонента** вербалізує найбільш актуальні, з точки зору мовця, відносини між референтними предметами:

"He is our daddy," Paula exploded at him. "He's ours, he's ours!" (E. Segal).

Той самий вид ПКП вербалізує співвідношення **істинності / хибності** висловлювання в цілому, а також відповідність предикації дійсності:

"Does it say that anywhere on the tie? Does it, does it, does it?" (E. Segal).

Досить частотними є ПКП, де повторювані елементи експлікують **модус пропозиційного відношення** (епістемістичний модус знання чи думки):

"I imagine, I imagine... how can I imagine you alive and well, when I have not heard from you for so long" (A. Barrett).

ПКП, які співвідносяться з індивідуалізацією концептуалізації комунікативно-прагматичного контексту, є характерними для реактивних реплік діалогічних єдностей і оформлені у вигляді питань-перепитувань, вигуків емоційного реагування, що несуть суб'єктивну модальність різної семантики (подив, спантелеченість, сумнів тощо). Когнітивна значущість ПКП, що входить до складу реактивної репліки діалогічної єдності, має більш складний характер. Розглядаючи його когнітивну значущість, Н.В. Малімонова відзначає, що реципієнт розкодовує вербалізоване висловлювання-стимул, співвідносить компоненти його смислової структури з наявними у ньому когнітивними структурами в ході інтерпретації. Продукування мовленнєвого акту подиву є результатом інтерпретації та перетворення висловлювання-стимулу, коли для верифікації стимулу реципієнт звертається до свого денотата стану речей у світі, фіксує розбіжності [10: 9]. Повторюється та актуалізується та мовна одиниця, яка найбільше відрізняється від відповідної когнітивної структури співрозмовника.

Як приклади ПКП, які найбільш поширені та співвідносяться з індивідуалізацією концептуалізації комунікативно-прагматичного контексту, наведемо такий приклад ПКП, що містить цитату теми:

Kate Erling asked, "From the beginning?"

"From the beginning. Well. As you know, we have several hundred new products in various experimental stages" (S. Sheldon).

Приклади ПКП, що вербалізують інші компоненти прагматичної структури висловлювання, є досить рідкісними та пов'язані з ситуаціями, коли предметом мови стають самі компоненти прагматичного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Чернявская В.Е. Интертекстуальность и интердискурсивность // Текст – Дискурс – Стиль. Коммуникации в экономике. Сб. научн.ст. – СПб: Изд-во СПбГУЭФ, 2003. – С. 23–41.
2. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Л.Р. Безугла, Є.В. Бондаренко, М.П. Донець та ін.; Під ред. І.С. Шевченко. – Харків: Константа, 2005. – 356 с.
3. Аврорин В.А. Проблемы изучения функциональной стороны языка. –Л.: Наука, 1975. – 275 с.
4. Красных В.В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность? – М.: ИТДГК "Гнозис", 2003. – 375 с.
5. Киселёва Л.А. Вопросы теории речевого воздействия. – Л.: Наука, 1976. – 160 с.
6. Сушинский И.И. Коммуникативно-прагматическая категория "акцентирование" и средства ее реализации в современном немецком языке): Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04 / Институт языкознания АН СССР. – М., 1991. – 45 с.
7. Игнатенко Л.Ю. Повтор как одна из стратегий речевого воздействия // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – Харків: Константа, 2005. – № 649. – С. 150–153.
8. Сергеева В.И. Сентенциональные единицы языка в их отношении к мышлению: конспект лекций. – Калинин: Изд-во Калинин. гос. ун-та, 1990. – 65 с.

9. Иртеньева Н.Ф. О лингвистической пресуппозиции // Проблемы семантического синтаксиса. – Пятигорск: Изд-во Пятиг. пед. ин-та ин. яз., 1975. – С. 78–84.
10. Малимонова Н.В. Когнитивная обусловленность речевого акта удивления // Вестник Международного Славянского университета. Сер.Филология. – 2003. – Т. VI, № 1.– С. 9–12.

Матеріал надійшов до редакції 15.04.2006 р.

Сингаевская А.В., Малиновский Э.Ф. Простой контактный повтор как средство информативности в англоязычном дискурсе.

В статье рассмотрена сущность интеллектуально-информативной функции простого контактного повтора (ПКП) в англоязычном дискурсе.

Syngayivska A.V., Malinovsky E.F. Simple contact repetition as a means of informativeness in the English discourse.

The paper focuses on the essence of the intellectual and informative function of simple contact repetition (SCR) in the English discourse.